

RODOSTO'DAN SÜLEYMANPAŞA'YA

TEKİRDAĞ

Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri

26-27 Mart 2015,

Namık Kemal Üniversitesi

Editör

Murat Yıldız

KİTABEVİ

ISBN: 978-605-4907-89-2

Grafik Tasarım

Esra AKBURAK DERİN

Baskı

Seçil Ofset.

100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi

4. Cadde No:77 Bağcılar/ İstanbul

Tel: 0212. 629 06 15

Fax: 0212. 629 20 20

www.secilofset.com

Mart 2016

Bu eserde yer alan bildirilerin bilimsel ve hukuki açıdan tüm sorumluluğu yazarlarına aittir. Kapaktaki fotoğraf, Mehmet Serez ve Mehmet Çevik tarafından yayımlanmış olan *Geçmişten Günümüze Tekirdağ ve Çevresi Fotoğrafları* (Dönmez Ofset, Ankara 2005, s. 81) adlı eserden alınmıştır.

KITABEVi

Çatalçeşme Sk. No: 46/A Cağaloğlu-İSTANBUL

Tel:(0212) 512 43 28 - 511 21 43 • Faks:(0212) 513 77 26

OSMANLI NÜFUS KAYITLARINA GÖRE XIX. YÜZYILDA TEKİRDAĞ'IN NÜFUS YAPISI

Meltem AYDIN *-Lokman AYDIN **

Özet: Osmanlı Devleti'nde beylikten devlete geçiş süreci ile birlikte fethedilen beldelerin tahriri yapılarak, devletin vergiye tabi olacak kaynakları tespit edilmeye çalışılmıştır. Osmanlı yönetim anlayışı gereğince toprak sistemi, askeri ve idari yönetim ile iç içe olup, tahrir uygulamasıyla sistemin sağlıklı işlemesi ve merkezi yönetim yapısının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Tapu tahrir defterleri klasik dönemde tutulan kayıtlardır. Zamanla bu kayıtların yetersiz kalması avarız defterleri gibi farklı vergi uygulamalarını gündeme getirmiş, nihayet 1831 yılında ilk kez nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir. Bu sayımın asıl amacı yeni kurulacak ordunun ihtiyacı olan asker sayısını ve vergi mükelleflerini tespit etmektir. Bu nedenle yalnızca erkek nüfus kayıt altına alınmıştır. Sayımlar yeniçeri ocağının kaldırıldığı tarih olan 1826 yılında başlamış ve tamamlanması bazı yörelerde neredeyse on yılı bulmuştur.

Bu çalışmada XV. yüzyılda Çirmen sancağının bir kazası olan ve XVII. yüzyıl sonlarında Gelibolu sancağına bağlanan, daha sonra da Edirne vilâyetine bağlı bir sancak haline gelen Tekirdağ'a ait Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde bulunan ilk nüfus defterleri incelenerek Tekirdağ merkez ve kırsalının nüfus yapısının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tekirdağ, demografik yapı, nüfus defterleri.

Giriş

Arapça nefis kelimesinin çoğulu olan nüfus bir coğrafyada yaşayan insanların sayısını ifade eder. Doğum, ölüm, evlenme, boşanma, göç gibi konular demografi denilen ilim dalı tarafından incelenir¹. Tarihte ilk nüfus sayımları genel olarak askerî amaçlarla yapılmıştır. Osmanlı nüfus sayımı ile ilgili en eski veriler XV. ve XVI. yüzyıllara ait vergi tespiti amacıyla tutulan tahrir defterleridir. Hane esasına göre evli ve bekâr erkeklerin kaydedildiği bu defterler XVI. yüzyıldan itibaren, Osmanlı şehir nüfusu hakkında bir fikir vermektedir. Balkanlardaki gayrimüslim Osmanlı nüfusu ise cizye defterleri ile takip edilebilmektedir. Bu defterlerden nüfusun dinlere göre dağılımını da tespit etmek mümkündür. Tahrir defterleri ve cizye defterleri sayesinde fetihler ya da doğal nüfus artışı konusunda bir fikir edinmek de mümkündür. Fakat Osmanlı Devleti'nde 1590'lardan sonra ortaya çıkan isyanlar klasik dönemdeki nüfus tahrirlerinin yapılmasını engellemiştir. 1620'lerden sonra ise devlet isyanların azalması toplumsal kargaşanın ortadan kalkmasıyla yeni bir vergi sayım sistemine geçmiş ve avarız defterleri tutulmaya başlanmıştır.

XVIII. yüzyıldan itibaren yaşanan askerî başarısızlıklar toplumsal hareketliliğe se-

* Yrd. Doç Dr., Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, meltemtokucu@gmail.com.

** MEB, Kars Fen Lisesi Tarih Öğretmeni.

1 Nebi Bozkurt, "Nüfus", *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007, 293-294.

bep olmuş, elden çıkan toprakların bir sonucu olarak Balkanlarda ve Kafkaslarda nüfus kayıpları yaşanmıştır. Aynı dönemde yatay hareketlilikte de artış olmuştur. Salgın hastalıklar, kıtlık, yangınlar ve savaşlar da nüfus yapısını değiştiren unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin 1831 yılında yapılan ilk nüfus sayımından önceki nüfus yapısı ile ilgili bazı Avrupalı seyyah ve gözlemciler tarafından tahminler yapılmıştır. Güvenilirlikleri oldukça zayıf olan bu tahminlere göre 1785 yılında Osmanlı nüfusu otuz iki milyon olarak tahmin edilirken 1788'de elli milyon 1804 yılında yirmi dokuz milyon beş yüz bin, 1822'de ise yirmi dört milyon civarında gösterilmiştir¹.

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda nüfus sayımı ile ilgili çalışmalar ABD, Fransa ve İngiltere'den otuz kırk yıl sonra 1831 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu sayım Mısır, Arabistan, Arnavutluk, Bosna ve Güneydoğu Anadolu bölgesi dışında ülke genelini kapsamı açısından ilk önemli sayım kabul edilmektedir. Ancak 1829'da İstanbul'da bir sayım yapıldığı da bilinmektedir. 1831 sayımının en önemli sebebi kaldırılan yeniçeri ocağının yerine kurulan yeni orduya alınacak asker miktarını tespit etmek, vergi dağılımını düzenlemek, vergi tahsilinde görülen aksaklıkları gidermek ve cizye miktarını yeniden tespit etmek olarak özetlenebilir. Sayımda sadece erkek nüfusun dikkate alınmış olması bu durumu doğrulamaktadır. Bu sayımı önemli kılan bir başka husus nüfus olaylarının takibi için defterlerin tutulmaya başlanmış olmasıdır. Erkek nüfus için olsa da doğum, ölüm ve nakil gibi olaylar takip altına alınmıştır².

Sayım şer'î memurlar tarafından yapılmış ve sayımı yapan memurların görevleri ve sayım yaptıkları yerler defterlerde gösterilmiştir. Sayım memurları yazdıkları şahısları bizzat görerek kayıt altına almışlardır. Genellikle sayılan kişilerin dinî kimlikleri ön plandadır. Halk İslam ve reaya olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır. Rumeli'de yapılan sayımlarda Kıptiler, İslam ya da Hıristiyan olarak ayrı bir kategoride Kıpti taifesi diye sınıflandırılmıştır.

İslam nüfusun ayrımında sayım memurları aynı esasa göre hareket etmemişlerdir. Bazı yerlerde yaşa göre ayırım yapılmış bazı yerlerde ise bıyık ve sakal esas alınarak sınıflama yapılmıştır. Bunda sayım memurlarına sayımın usulü ile ilgili yazılı bir talimat verilmemiş olması etkili olmuştur.

Reaya olarak gösterilen Hıristiyan tebaa genellikle cizyeye müstahak olan ve cizyeye müstahak olmayan reaya olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Cizyeye müstahak olanlar ise alâ, evsat ve ednâ olmak üzere üç bölüm olarak kaydedilmiştir. Cizyeye müstahak olmayanlar için ise ihtiyar ya da amelimande ifadeleri düşülmüştür. Reayanın kalabalık olduğu yerlerde Bulgar, Rum, Ermeni gibi sınıflandırmalar da yapılmıştır³.

1 Cem Behar, *Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927*, TÜİK, Ankara 2011, 21.

2 Adnan Çimen, "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri", Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 14/3, Ankara 2012, 183-216.

3 Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, TÜİK, Ankara, 1997, 17-19.

1831 yılında yapılan nüfus sayımı Osmanlı Devleti'nin Rumeli ve Anadolu'daki Müslüman ve Hıristiyan erkek nüfusunu ortaya koymuştur. Lütfi Tarihi'nde sayım sonucunda nüfusun yaklaşık olarak beş milyona yakın olduğu ifade edilmiştir. Fakat sayım defterleri dikkate alındığında nüfusun dört milyona yakın olması muhtemeldir. Dört milyon erkek nüfusun bir buçuk milyona yakını Rumeli'de, geriye kalanı da Anadolu'da yaşamaktadır. Bu nüfus sayımında dikkat çeken husus Anadolu'da Müslüman nüfusun mutlak bir çoğunluğu oluşturmasıdır. Rumeli'de ise yaklaşık olarak Hıristiyan nüfus, Müslüman nüfusun iki katıdır. Fakat Rumeli'nin bazı yerlerinde Müslüman nüfus Hıristiyan nüfustan daha fazladır. Meselâ Batı Trakya'da Sultanyeri, Drama ve Gümülcine'de durum bu şekildedir¹.

1831 yılı nüfus sayımını gösteren ve Enver Ziya Karal tarafından yayımlanan el yazması bir deftere göre Osmanlı nüfus yapısı şu şekildedir².

	İslam	Kıpti	Yahudi	Ermeni	Reaya	Yekûn
Anadolu	1.988.027	7.143	5.338	16.743	366.625	2.383.876
Rumeli	513.448	29.532	11.674	3.566	811.546	1.369.766
Yekûn	2.501.475	36.675	17.012	20.309	1.178.171	3.753.642

1831 nüfus sayımından beklenen sonuçların elde edilememesi, 1844'te yeni bir nüfus sayımını gündeme getirmiştir. 1844 yılı nüfus sayımı verileri resmî olarak açıklanmamış ancak A.Ubucini bu yılda yapılan sayımı esas alarak Osmanlı nüfusunu 35.350.000 olarak tespit etmiştir. Ubucini'nin tespit ettiği bu rakama Osmanlı'nın Avrupa, Asya ve Afrika topraklarında yaşayan nüfus dâhil edilmiştir³.

XIX. Yüzyıl Osmanlı nüfus yapısında değişimin daha geniş kapsamlı ve yoğun yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Bunda siyasî coğrafyanın değişimi ve nüfusu etkileyen iç ve dış göçlerin daha yoğun yaşanması etkilidir. Özellikle 1877-78 Osmanlı-Rus savaşından sonra yaşanan gelişmeler ve kaybedilen topraklardan gelen göçmen aileler Müslümanlardan oluşurken, devletin Hıristiyan nüfusu da yeni bağımsız olan ülkelere yani ülke dışına göç etmiştir⁴.

Tarihi MÖ. IV. yüzyıla kadar uzanan Tekirdağ'a ait, günümüze ulaşan en eski tahrir kayıtları 921/1515 yılına ait olup bu kayıtlar Tekirdağ kazasının merkezi olan Rodosçuk'a aittir. Buna göre Rodosçuk'ta dört Müslüman mahallesinde 312 hane var iken yedi gayrimüslim mahallesinde 395 hane yer almaktadır. Kasabada müstakil bir mahallesi olmamakla birlikte Yahudilerin yaşadığı da tespit edilmiştir. 1520'lerde Müslüman mahallesi sayısı beşe yükselmiştir. 1540'lardan itibaren ise hem mahalle sayısı hem de kasabanın vergi gelirlerinde önemli artışlar olmuştur. XVII. yüzyılın ikinci yarısından

1 Karal, 21.

2 Karal, 215.

3 Çimen, 185.

4 Yunus Koç, "Nüfus (Osmanlı Dönemi)", *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007, 294-298.

itibaren Rodoscuk'a kitleler halinde Ermeniler yerleşmeye başlamıştır. Aynı dönemde Karamanlı Rumlardan bir gurup da kasabaya gelmiştir. 1071/1661 yılına ait avarız defterlerine göre kasabada 1103 hane Müslüman, 710 hane Ermeni, 206 hane Rum, 86 hane Karamanlı Rum tespit edilmiştir. XVII. yüzyılın sonlarına doğru gayrimüslim nüfusta azalmalar dikkat çekmektedir. Müslüman nüfus sabit kaldığı için gayrimüslim nüfustaki azalmaya bağlı olarak kasabanın genel nüfusu da azalmıştır. Bu dönemde 22 Müslüman mahallesi, 2 Ermeni mahallesi ve bir Yahudi mahallesi mevcuttur¹.

Önemli bir ticarî transfer merkezi olan Tekirdağ'da Balkanlardan ve Doğu Akdeniz'den getirilen mallar depolanıp, buradan İstanbul'a ya da Bursa üzerinden Anadolu'ya gönderilmekteydi. Aynı şekilde Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Tekirdağ'a gelen mallar da buradan Edirne ve Balkanlara ulaştırmaktaydı. Tekirdağ aynı zamanda İstanbul'un gıda maddesi ihtiyaçlarının temin edildiği önemli merkezlerden biriydi. İstanbul'a yakın olması dolayısıyla Tekirdağ iskelesi tahıl ve tuz sevkiyatında yoğun olarak kullanılmaktaydı. Bu özellikleri ile şehir XVIII. yüzyılda da gelişmesini sürdürdü. Nüfusun büyük çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Tekirdağ'da Rum, Ermeni ve Yahudiler de varlığını devam ettiriyordu. Fakat 1828 ve 1878'de yaşanan Rus işgali şehrin önceki dönemlere göre gerilemesine yol açtı. Bu işgallerin etkisi ile Türk nüfusun bir kısmı şehri terk etmek zorunda kaldı².

İssawi'nin tahminlerine göre Tekirdağ'ın nüfusu 1830-1840'da 15.000, 1890'da 20.000, 1912'de 22.000 ve 1927'de 15.000 idi. 1927 nüfus sayımına göre ise Tekirdağ'ın toplam il nüfusu 131.446 olarak tespit edilmişti. Bu nüfusun 30.243 kişisi göçmenlerden oluşuyordu³.

1831'de Elmas Paşazade Hâcegandan Abdurrahim Bey tarafından yapılan sayıma göre Tekirdağ'ın nüfusu aşağıdaki şekilde gösterilmiştir⁴.

	Ehli İslam	Reaya	
Sağır ve Kebir Neferan	3.773	Siğar	2.686
Mim İşaretli Tüvana	779	İhtiyar ve Alil	33
	2.994	Eşhas	1.015
		Alâ	763
		Evsat	3.061
		Ednâ	169
			7.727
		Kıptıyan Reaya, Sağır ve Kübar	57
	3.773		7.784
Yekun		11.557	

1 Hacer Ateş, "Tekirdağ", *DİA*, XL, İstanbul 2011, 359-362.

2 Ateş, 359-362.

3 Behar, 33, 63.

4 Karal, 29, 30.

1. Tekirdağ Merkez'de Müslüman Nüfus Yapısı

1831 yılında Tekirdağ merkezde bulunan Müslüman nüfusun kaydedildiği 3988 ve 3989 numaralı nüfus defterlerine göre toplam yirmi iki mahalle bulunduğu tespit edilmiştir. Bu mahallelerde kayıtlı nüfus ile ilgili veriler aşağıdaki şekildedir:

Mahalle	3988 Nolu Defter ¹	3989 Nolu Defter ²
İbrahim Bey	98	135
Camii Atik	75	134
Behram Reis	62	85
Hacı Hürmüz	46	91
Bevvab Mehmed Bey	44	72
Hoca Veli	67	128
Tuti Hatun	30	59
Hacı Mehmed	54	111
Dizdarzade	23	31
Camii Vusta	48	78
Nebizade	105	220
Hüseyin Çavuş	64	121
Kara Katip	66	127
Leb-i Derya	16	23
İskender Çavuş	102	228
Hacı Musa	48	84
Hoca Bayezid	99	200
Raziye Hatun	85	154
Cennet Hatun	35	61
Yunus Bey	80	146
Can Paşazade	64	144
Hacı İsa	76	190
Memurlar	66	29
Sürgün Gelenler	46	29
Mahkeme Görevlileri	49	31
Diğer Daire Görevlileri	-	43
Daire-i Ayan-ı Belde	-	16
Daire-i Mübayaa Memurları	-	5
Gümrük Dairesi	-	17
Misafir Olanlar	-	46
Toplam	1.548	2.838

1 BOA, NFS.d., nr. 3988, 1b-35b.

2 BOA, NFS.d., nr. 3989, 1-60.

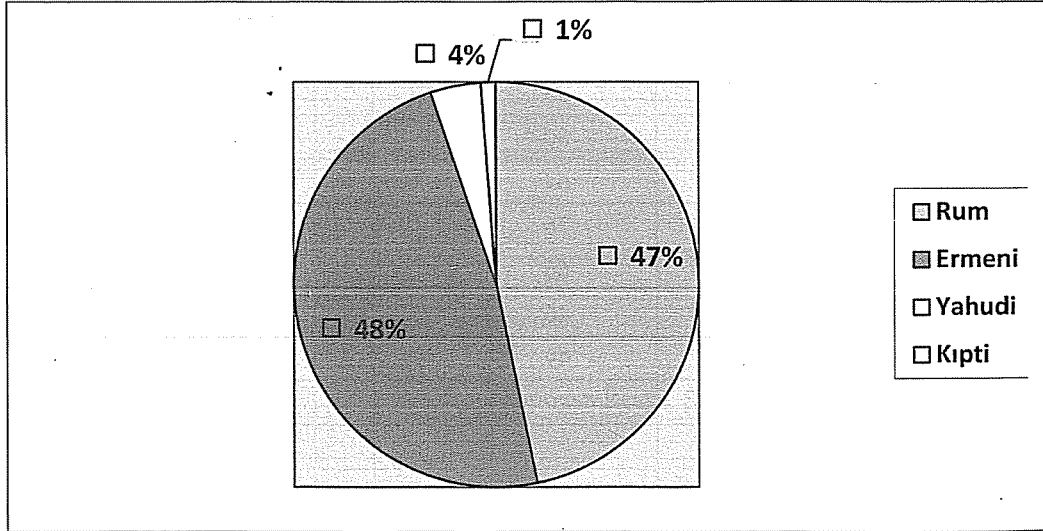
Müslüman nüfusun kaydedildiği 3988 ve 3989 sayılı defterler aynı tarihli ve aynı mahalleleri esas alan sayım defterleridir. 3988 nolu defterde “Asıl tahrir defteri olub muahharan gelen defter ile tatbik olunmağla battalda” ve “İslam der-nefs-i Tekfurdağı. İcmali müsvedde-şode” ibarelerinden anlaşıldığına göre ilk yazılan bu deftere doğumlar ve ölümler işlenmemiştir. 3989 nolu defterde ise “Nefs-i şehir nüfus-ı İslam defteri. Tatbik-şode” ifadesi vardır. Yoklamalar doğum ve ölüm gibi hususlar bu deftere işlendiği için bu defterdeki nüfus diğerine göre daha kalabalıktır. Bu defter de bazı isimlerin üzerinde yazılı olan “fev” yazısı buna işaret etmektedir.

3989 numaralı defter kaydına göre nüfusu yüz kişinin üzerinde olan mahallelerin büyükten küçüğe sıralanışı şu şekildedir: İskender Çavuş (228), Nebizade (220), Hoca Bayezid (200), Hacı İsa (190), Raziye Hatun (154), Yunus Bey (146), Can Paşazade (144), İbrahim Bey (135), Camii Atik (134), Hoca Veli (128), Kara Kâtip (127), Hüseyin Çavuş (121), Hacı Mehmed (111).

2. Tekirdağ Merkez’de Gayrimüslim Nüfus Yapısı

Rum	Ermeni	Yahudi	Kıpti
2.584	2.654	222	64

Tekirdağ merkezde yaşayan gayrimüslimler Rum, Ermeni, Yahudi ve Hristiyan Kıptilerden oluşmaktadır. 1832 yılı nüfus defterlerine göre gayrimüslim nüfusun dağılımı şu şekildedir:

1832 Yılı Nüfus Defterlerine Göre Gayrimüslim Nüfus Oranları

Tekirdağ'daki gayrimüslim nüfusun etnik kökenleri ve mahallelere göre dağılımları aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

Etnik Köken	Mahalle Cemaati Oldukları Papaz ¹	Toplam
Rum Nüfus	Papa Zahariya	215
	Papa İkonomus	182
	Papa Nekafos (Negofitos)	295
	Papa Şakalaryoz	254
	Papa Hristodili	247
	Papa Nikolaki	344
	Çiftlikönü (Karaman)	245
	Haymana	802
	Toplam	2.584

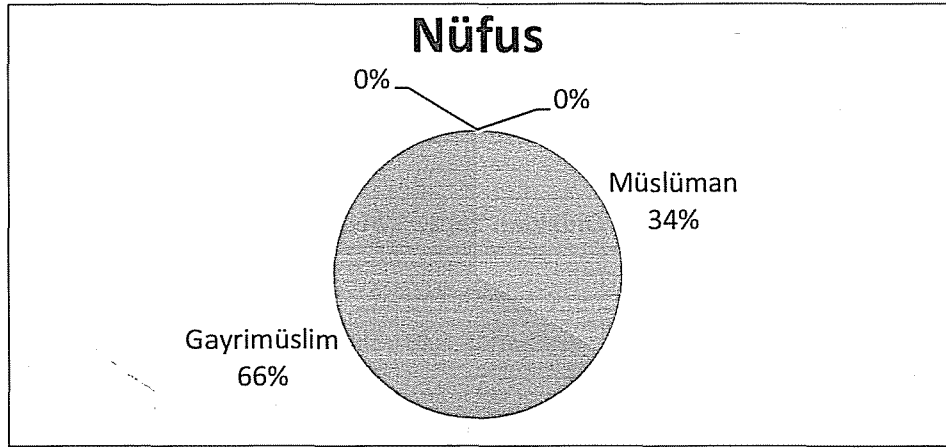
Etnik Köken	Cemaati Oldukları Papaz ²	Mevcut	Eklenen	Toplam
Ermeni Nüfus	Serkiz Papaz	216	26	242
	Gazel Papaz	248	53	301
	Mersis Papaz	198	30	228
	Ağya Papaz	211	44	255
	Adaniz Papaz	164	9	173
	Kegork Papaz	130	41	171
	Esador Papaz	95	39	134
	Çiftlikönü an-mahalle-i Sanas (Sekiyas?) Papaz	384	99	483
	Erzelkil? Papaz	114	52	166
	Manil Papaz	134	87	221
	Karabet Papaz	101	26	127
	Mağiric Papaz	106	30	136
	Yabancı Ermeniler	9	8	17
TOPLAM		2.110	544	2.654

1 BOA, NFS.d, nr. 4000, s.1-88

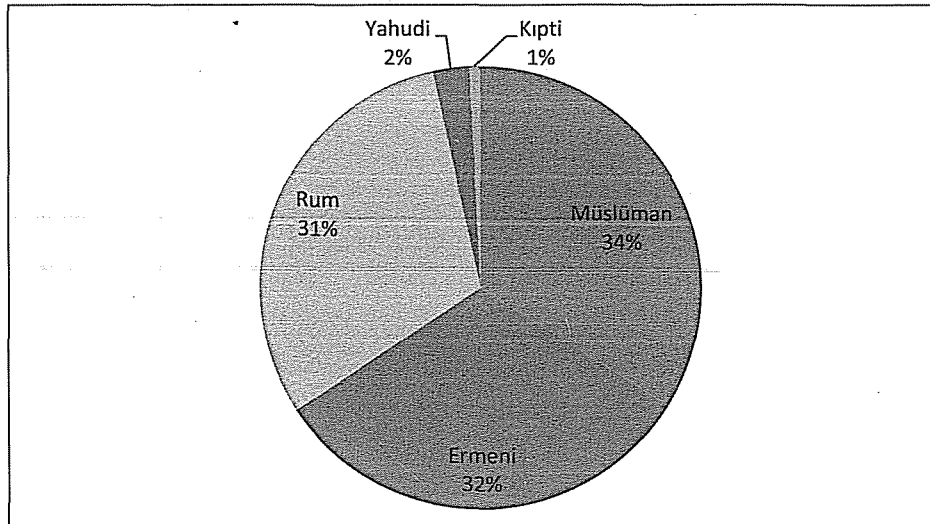
2 BOA, NFS.d, nr. 4002, s. 1-97.

Etnik Kökeni	Mevcut	Eklene	Toplam
Yahudi ¹	196	26	222
Hristiyan Kıptiler ²	56	8	64

1832 tarihli nüfus defterlerine göre Tekirdağ'da yaşayan gayrimüslim nüfus içerisinde Ermeniler 2.654 kişi ile ilk sıradadır. Onları 2.584 kişi ile Rumlar takip etmektedir. Yahudi nüfus 222 kişi, Hristiyan Kıptiler ise 64 kişidir. Toplam gayrimüslim nüfus bu dönemde 5.524 kişiden oluşmaktadır. Aynı dönemde Müslüman nüfusun 2.838 kişiden oluştuğu kabul edilirse Tekirdağ'ın toplam nüfusunun 8.362 kişi olduğu görülür. Bu nüfus içerisinde gayrimüslimler ve Müslümanların oransal dağılımı ise aşağıdaki şekilde gerçekleşir.

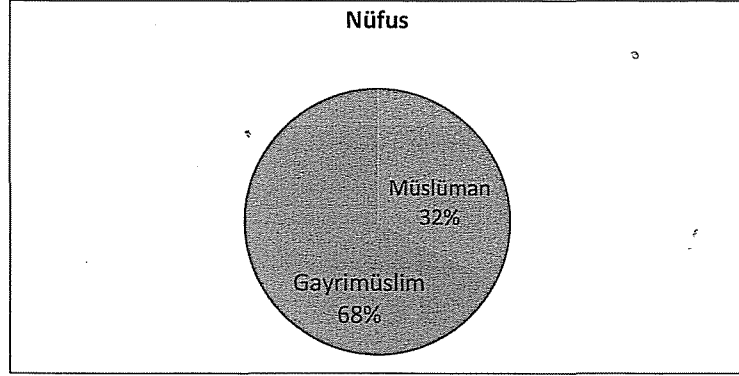
Toplam nüfusun millet esasına göre dağılımı ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır.

1 BOA, NFS.d, nr. 4002, s. 98-105.

2 BOA, NFS.d, nr. 4002, s. 106-108.

Tekirdağ'ın kırsalında aynı dönemde 1.629 Müslüman, 3.313 gayrimüslim ahali kayıt altına alınmıştır. Kırsalda yaşayan toplam nüfus 4.942 kişiden oluşmaktadır. Tekirdağ kırsalında yaşayan nüfusun dağılımında da gayrimüslimlerin Müslümanlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Oransal olarak dağılım şu şekilde ortaya çıkmaktadır.

Tekirdağ'ın merkez ve kırsalında toplam nüfus 13.304 kişi olarak görülmektedir. 1831'de Elmas Paşazade Hâcegandan Abdurrahim Bey tarafından yapılan sayıma göre Tekirdağ'ın nüfusu ile ilgili yukarıda verdiğimiz verilerle karşılaştırdığımızda aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

	Abdurrahim Bey Sayımı	Diğer Nüfus Defterleri ¹
Müslüman	3.773	4.942
Gayrimüslim	7.784	8.362
	11.557	13.304

Aynı döneme ait iki kayıt arasında fark bulunmaktadır. Yerinde yapılan sayımlar daha sonra merkeze gönderilerek burada birleştirilmekte yani battala çekilmektedir. Zaman zaman mahallinde yoklamalar yapılarak ölüm, doğum, göç sebebiyle oluşan farklar merkezdeki defterlere kaydedilmektedir. Bu fark bu gibi işlemlere dayalı olarak ortaya çıkmış olmalıdır.

Enver Ziya Karal tarafından yayınlanan ve Rumeli'de yaşayan Müslüman ve gayrimüslim nüfus ile ilgili verileri Tekirdağ'da yaşayan Müslüman ve gayrimüslim nüfus ile kıyasladığımızda ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır.

	Rumeli	Tekirdağ (Merkez ve Kırsal)	Tekirdağ'da Yaşayan Nüfusun Rumeli'ye Oranı
İslâm	513.448	4.480	% 0,87
Rum	811.546	6.017	% 0,74
Ermeni	3.566	2.654	% 74

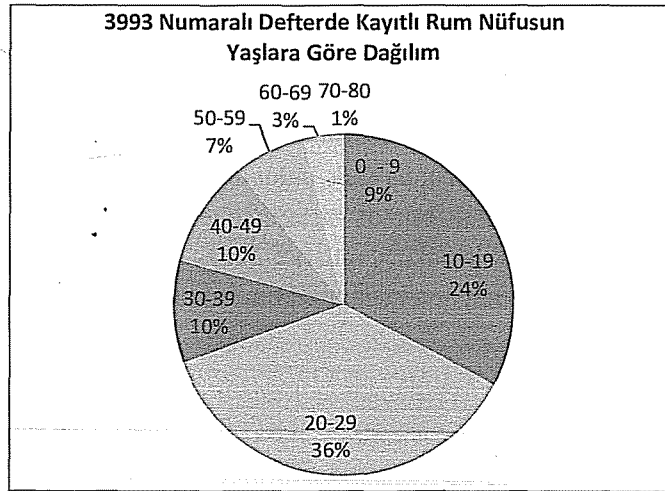
1 BOA, NFS.d, nr. 3989, 4000, 4002.

Yahudi	11.674	222	% 1,90
Hristiyan Kıpti	29.532	64	% 0,21
	1.369.766	13.437	% 0,98

Tekirdağ'da yaşayan gayrimüslimlere ait tutulan nüfus kayıtlarından reayanın etnik kökenine, yaşlarına ve ödedikleri cizye miktarına bakarak ekonomik durumlarına ilişkin bir değerlendirme yapmak mümkün olmaktadır.

2.1. 3993 Sayılı Nüfus Defterine Göre Tekirdağ'da Rum Nüfus

Defter No:	Tarih:	Sayfa No:	Millet	Kayıtlı Nüfus
3993 ¹	1246/1831	1-8	Rum	281
		8-15	Rum	277
		15-24	Rum	366
		24-29	Rum	203
		30-34	Rum	179
		34-35	Rum	37
		35-47	Rum	494
		47-49	Dışarıdan Gelen Rumlar	90
		Toplam		

Grafikte görüldüğü gibi nüfusun % 33'ü 20 yaş altı gençlerden oluşmaktadır. % 56'i 20-50 grubundan oluşur. % 11'i ise 50 yaş ve üzeridir. Genç bir nüfusa sahip olan Rum ahali içerisinde seksen yaş üzeri kayıtlı 1 kişi bulunmaktadır.

İslâm hukukuna göre buluş çağına girmiş gayrimüslim tebaadan can ve mal güvenliğine kavuşturulmalarına karşılık alınan cizye vergisi², Osmanlı Devleti'nin vilayet kanunnamelerine göre evi, bağı, evinde bulunan örtü döşek eşyasından başka koyun, keçi, hububat, şarap gibi mahsullerinden üç yüz akçe tutarında malı olanlardan alınmaktaydı.

1 BOA, NFS.d., nr. 3993, s. 1-57.

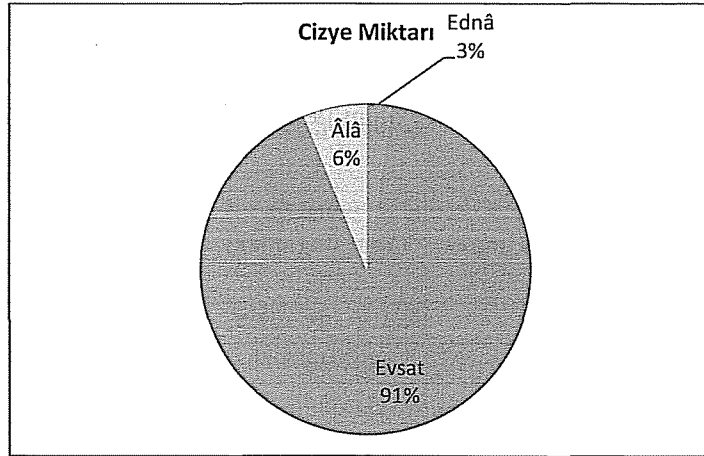
2 Mehmet Erkal, "Cizye", *DİA*, VIII, İstanbul 1993, 42-45.

Üç yüz akçeye gücü yetmeyenler cizyeden muaftı. Şayet bir evde bir reaya birkaç oğlu ya da birkaç kardeşi ile birlikte oturup ortak ticaret yapıyorlarsa o haneden tek bir cizye alınırđı. Fakat birlikte oturmakla beraber ayrı ayrı işleri varsa hepsinden ayrı ayrı cizye tahsil edilirdi. İhtiyarlar, kadınlar ve papazlar cizyeden muaftı¹. Ancak 1691'den sonra maluller dışında bütün rahipler de vergi mükellefi sayıldı. Osmanlı Devleti'nde cizye mükellefleri gelir durumlarına göre âlâ, evsat ve ednâ olmak üzere üç gruba ayrılıyordu. Osmanlı gümüş parasına göre 1244/ 1829-1249/1834 yıllarında cizye miktarları esedi kuruş olarak şu şekilde uygulanmıştı²:

Yıllar	Ednâ	Evsat	Âlâ
1244/1829	12	24	48
1249/1834	15	30	60

Tekirdağ nüfus defterlerinde gayrimüslim reayadan alınan cizye vergisi de nüfus defterlerine kaydedilenlerin isimleri üzerine kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Deftere kayıtlı toplam 1927 Rum ahaliden 659'u cizye ödemekle mükelleftir. Bu sayı 3993 numaralı deftere kayıtlı Rum ahalinin % 34'üne denk gelir. Defterde 10 yaşındaki bakkal çırağı Moskoh'un oğlu Mitakoh en genç cizye (ednâ) mükellefi olarak kayıtlı reaya olduğu görülmektedir³. Nüfusun % 91'inin 10 yaş ve üzeri olduğu dikkate alınırsa % 57'lik dilim ya cizye ödeyecek seviyede gelir düzeyine sahip değildir ya da cizyeden muaftır. 10 yaşında cizye mükellefi olarak kaydedilmiş olan Mitakoh bu defter için bir istisnadır. Genellikle 12 yaş ve daha üzeri olanlar mükellef olarak gösterilmiştir. Yukarıda izah ettiğimiz gibi mükellef olmanın şartı en az 300 akçe tutarında bir gelir düzeyine sahip olmayı gerektirdiğinden, aynı yaşta birisi cizye mükellefi iken bir başkası cizyeden muaf olabilmektedir.

3993 numaralı deftere kayıtlı cizye mükellefi olan Rum ahalinin büyük bir kısmı evsat yani orta gelir seviyesindedir. Rum ahalinin ödemekle mükellef oldukları cizye miktarına göre dağılımı aşağıdaki şekildedir.

1 Neşet Çağatay, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler", *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, V. Sayı, Ankara 1947, 493-494.

2 Halil İnalçık, "Cizye (Osmanlılarda Cizye)" *DİA*, İstanbul 1993, VIII, 45-48.

3 BOA,NFS.d. 3993, sayfa, 24, sıra 8.

2.2. 4007 Sayılı Nüfus Defterine Göre Tekirdağ'da Rum Nüfus

4007 Numaralı defterde Tekirdağ merkez mahallerinde oturan Rum ahali bağlı bulunduğu papazın ismi altında kaydedilmiştir. Cemaati oldukları papazlara göre nüfus dağılımı aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

Sayfa	Mahalle Cemaati oldukları papaz ¹	Mevcut	Eklenen	Toplam
1-6	Papa Zaharya	279	27	306
7-12	Papa İkonomus	216	34	250
13-20	Papa Nikofotus	306	65	371
21-27	Papa Vasil	254	37	291
28-34	Papa Hristodili	281	48	329
36-43	Papa Nikolaki	334	67	401
45-51	Papa Yorgi	248	57	305
52	Papa Zaharya	13	5	18
TOPLAM		1.931	340	2.271

Bu defterde kişi isimleri, yaşları, cizye oranları, cizyeden muaf olanların muafiyet durumları kaydedilmiştir. Defterde bu bilgilerin dışında Tekirdağ'a dışarıdan gelenler ve yeni doğanlar mahallelerin veya bağlı oldukları cemaatin son kısmına eklenmiş, Tekirdağ'dan göç edenler ile vefat edenlerde isimleri yanına kırmızı mürekkeple ".... *refi*" ya da "*fevt*" kaydı düşülmek suretiyle defterden düşümleri yapılmıştır. Defter 1835 tarihli olmasına rağmen eklenenler ve vefat edenlerle ilgili güncellemeler 1253/1837-1838 tarihlerine kadar devam ettirilmiştir.

Ayrıca bu defter üzerinde padişah adına verilen özel beratlarla ticaret yapan ve Beratlı Avrupa Tüccarı olarak adlandırılan Rum tüccarlarda "*Avrupa Beratlı*" ya da "*Avrupa Fermanlı*" şeklinde kırmızı mürekkeple kaydedilmiştir.

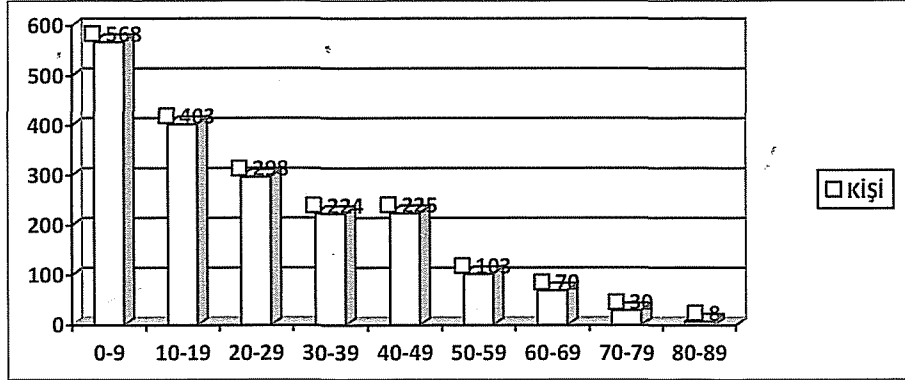
Deftere sonradan işlenen doğum ve ölüm ile ilgili sayısal veriler aşağıdaki şekilde ortaya çıkmıştır:

Defter No	Mahalle Cemaati oldukları papaz	Tevellüd (Yeni Doğanlar)	Fevt (Vefat Edenler)
4007	Papa Zaharya	23	45
	Papa İkonomus	23	49
	Papa Nikofotus	30	51
	Papa Vasil	24	65
	Papa Hristodili	27	66
	Papa Nikolaki	39	63
	Papa Yorgi	17	62
TOPLAM		183	401

1 BOA, NFS.d, nr. 4007, s. 1-52

Deftere eklenmiş olan 340 kişiden 183 kişisi yeni doğanlardan oluşmuştur. Geri kalan 157 kişi ise Tekirdağ merkeze sonradan gelip yerleşenlerdir. 2271 olan toplam nüfustan vefat eden 401 kişiyi çıkığımızda ise 1837-1838'de Tekirdağ'da bu nüfus defterine kayıtlı **1.870** kişi olduğu ortaya çıkar.

Nüfus defterine kişilerin önemli bir kısmı kayıtlı Tekirdağ'da bulunan Rum nüfusun yaşlara göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Toplam 1.103 cizye mükellefi bulunmakta olup deftere kayıtlı toplam nüfusa oranı % 49'dur. Bunlardan 120'si (% 11) alâ, 882'si (% 80) evsat ve 101'i (% 9) ise edna seviyesinde cizye ödemekle mükelleftir. Diğerleri ya cizye ödeyecek buluş çağına girmiş, ya gelirleri 300 akçenin altında kalmış ya da çeşitli sebeplerle muaf olmuşlardır. Cizyeden muaf olanlar arasında Avrupa Beratlılar (34 kişi), meczuplar, amalimandeler (çalışamayacak kadar güçten düşmüş olanlar), vücudunda çeşitli özürlü bulunanlar (topal, kambur, dilsiz, sağır, çolak, amâ, yekçeşm vb.) yer almaktadır. Bu grupta olanların sayısı toplam 51 kişidir.

2.3. 4015 Numaralı Nüfus Defterine Göre Tekirdağ'da Ermeni Nüfus

1254 / 1838 Tarihli ve 4015 numaralı nüfus defterine göre 11 mahallede kayıtlı toplam 2.998 Ermeni nüfus bulunmakta olup bunun 2.669'u ilk kayıta yazılmış, 329'u ise 1255-1258/1839-1842 tarihleri arasında yeni doğanlar ve Tekirdağ'a sonradan gelenlerden oluşmuştur. Nüfusun mahalle ve bağlı oldukları cemaatlere göre dağılımı aşağıdaki şekildedir.

Sayfa	Mahalle Cemaati oldukları papaz ¹	Mevcut	Eklenen	Toplam
1-3	Batmaz Mahallesi (Mesrub Papaz cemaati)	208	15	223
4-6	Çulluoğlu Mahallesi (Gazal Papaz cemaati)	198	21	219
7-10	Edesoğlu Mahallesi (Serkis Papaz Cemaati)	256	40	296

1 BOA, NFS.d, nr. 4015, s. 1-38.

RODOSTO'DAN SÜLEYMANPAŞA'YA TEKİRDAĞ

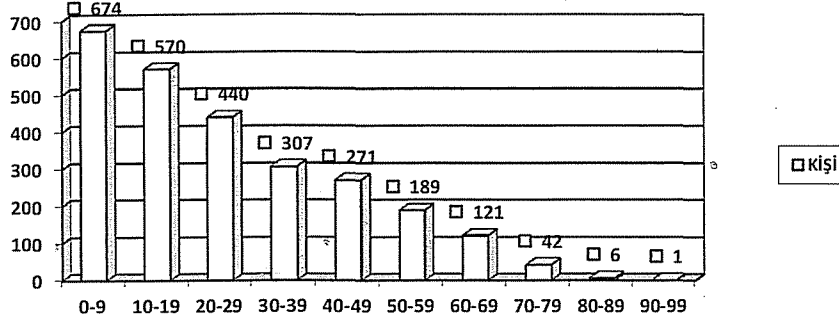
11-15	Varteres Mahallesi (Ohannes Papaz Cemaati)	341	43	384
16-17	Tarçanoğlu Mahallesi (Kikorik Papaz Cemaati)	135	22	157
18-20	Tarakçıoğlu Mahallesi (Moses Papaz Cemaati)	214	35	249
21-23	İsador Papası Mahallesi	212	29	241
24-26	Kilyosoğlu Mahallesi (Sekyas Papaz Cemaati)	230	27	257
27-30	Çilingiroğlu Mahallesi (Manil Papaz cemaati-Çiftlikönü Semtinde)	315	37	352
31-33	Dilanoğlu Mahallesi (Karabet Papaz Cemaati-Çiftlikönü Semtinde)	201	20	221
34-38	Nevruz Mahallesi (Mıgırdıç Papaz Cemaati-Çiftlikönü Semtinde)	359	40	399
TOPLAM		2.669	329	2.998

Nüfus defterine doğum nedeniyle yeni eklenen ve vefat ettiği için düşümü yapılanların mahallelere göre dağılımı ise şu şekilde gerçekleşmiştir.

Defter No	Mahalle Cemaati oldukları papaz	Tevellüd (Yeni Doğanlar)	Fevt (Vefat Edenler)
4015	Batmaz Mahallesi (Mesrub Papaz cemaati)	11	13
	Çulluoğlu Mahallesi (Gazal Papaz cemaati)	20	10
	Edesoğlu Mahallesi (Serkis Papaz Cemaati)	34	11
	Varteres Mahallesi (Ohannes Papaz Cemaati)	32	20
	Tarçanoğlu Mahallesi (Kikorik Papaz Cemaati)	18	10
	Tarakçıoğlu Mahallesi (Moses Papaz Cemaati)	30	17
	İsador Papası Mahallesi	19	11
	Kilyosoğlu Mahallesi (Sekyas Papaz Cemaati)	20	8
	Çilingiroğlu Mahallesi (Manil Papaz Cemaati) Çiftlikönü	26	30
	Dilanoğlu Mahallesi (Karabet Papaz Cemaati) Çiftlikönü	19	10
	Nevruz Mahallesi (Mıgırdıç Papaz Cemaati) Çiftlikönü	34	32
TOPLAM		263	162

4015 Numaralı deftere sonradan eklenen 329 kişiden 263'ü yeni doğanlardan 66'sı ise Tekirdağ'a sonradan gelenlerden oluşmuştur. Vefat etmiş olan 162 kişi dikkate alındığında 1842 tarihi itibarıyla Tekirdağ'da nüfus defterine kayıtlı **2.836** Ermeni ahali tespit edilmiştir.

4015 Numaralı defterde kayıtlı Ermenilerin yaşlarına göre dağılımı ise şu şekildedir.

4015 numaralı deftere kayıtlı nüfusun % 26'sı 0-9 yaş arası çocuklardan % 21'i 10-20 yaş aralığındaki gençlerden oluşmuştur. % 39'u 20-50 yaş arasında, % 14'ü ise 50 yaş ve üzerindedir. 80 yaş üzeri 6, 90 yaş üzeri ise sadece 1 kişi tespit edilmiştir.

Cizye ödemekle yükümlü Ermenilerin dağılımı ise şu şekildedir:

Defter Numarası	Ednâ	Evsat	Âlâ	Toplam
4015	236	1.221	322	1.779
Oran	% 13	% 69	% 18	% 63

Deftere kayıtlı toplam nüfusun % 63'ünün cizye yükümlüsü olduğu Ermeni nüfusun % 13'i ednâ, % 69'u evsat, % 18'i ise alâ seviyesinde cizye ödemekle mükelleftir.

4007 Numaralı Rum nüfusun kaydedildiği nüfus defterinde olduğu gibi 4015 numaralı Ermeni nüfus defterinde de Avrupa Beratlılar ve çeşitli sebeplerle cizyeden muaf olanlar gösterilmiştir. 14 kişi Avrupa Beratlı vergiden muaf olarak ticaret yapma ayrıcalığına sahiptir. 67 kişi ise hastalıkları ve sakatlıkları sebebiyle vergiden muaf tutulmuştur.

2.4. 4015 Numaralı Nüfus Defterine Göre Tekirdağ'da Yahudi Nüfus

4015 numaralı nüfus defterininin 41-43. sayfaları Yahudi ahaliye ayrılmıştır. Bu deftere kayıtlı Yahudi nüfus aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tekirdağ Merkezdeki Yahudiler¹

Sayfa	Mevcut	Eklenen	Toplam
41-43	219	49	268

Bu nüfusun yaşlara göre dağılımı ve % oranları aşağıdaki şekildedir.

Yaşları	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79
Sayısı	62	48	38	35	27	16	4	1
% Oranı	27	21	16	15	12	7	1.5	0.5

Yahudiler arasında 6 Avrupa fermanlı, 3 Alman beratlı, 2 İspanyol pasaportlu, 1 Toskana (Floransa) pasaportlu olmak üzere 12 kişi ticari imtiyaza sahiptir. Toplam nüfusun

¹ BOA, NFS.d, nr. 4015, s. 41-43.

268 kişi olduğu düşünülürse ayrıcalıklı olanların oranı yaklaşık % 5 civarındadır. Bu oranın Rumlarda % 2, Ermenilerde ise % 0.5 civarında olduğu dikkate alındığında Tekirdağ'da yaşayan Yahudilerin, Rum ve Ermenilere kıyasla uluslararası ticarete daha aktif oldukları anlaşılır.

1842 yılına kadar defter kayıtlarında yapılan güncellemede doğum nedeni ile 37, diğer nedenlerle 12 olmak üzere toplam 49 kişinin deftere sonradan kaydedildiği, 9 kişinin ise vefat ettiği için kayıtlardan düşüldüğü görülmüştür. Son güncellemelerle Yahudi **259** kişi olarak tespit edilmiştir.

Yahudilerin % 45 cizye ödemekle mükelleftir. Bunlardan %10'u alâ (13 kişi), % 64 evsat (83kişi) ve % 26'sı (33 kişi) edna seviyesinde vergi ödemektedir. 8 kişi de hasta ve özürli oldukları için cizyeden muaf tutulmuştur.

2.5. 4015 Numaralı Nüfus Defterine Göre Tekirdağ'da Hıristiyan Kıpti Nüfus

4015 numaralı defterin 45. sayfasına toplam 61 kişiden oluşan Hıristiyan Kıpti nüfus kaydolunmuştur.

Tekirdağ Merkezdeki Hıristiyan Kıptiler¹

Sayfa	Mevcut	Eklenen	Toplam
45	60	1	61

Nüfusun yaşlara göre dağılımı ise şu şekildedir.

Yaşları	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79
Sayısı	20	15	9	7	3	4	1	1
% Oranı	33	25	15	12	5	6	2	2

Rum, Ermeni ve Yahudi nüfustan farklı olarak Hıristiyan Kıptilerin vergi tutarları ile ilgili bir kayıt düşülmemiştir. Bu durum cizyeden muaf olduklarını göstermektedir. Bu nedenle cizyeden muafiyeti izah etmek için kayıt düşülen amelimande, meczub, amâ vb. kayıtlara rastlanmamıştır. Yeni doğan 1 kişi 1255 /1839 yılında kaydedilmiş ve ölen 4 kişi kayıtlardan düşülmüştür. Bu tarihte defterde kayıtlı Hıristiyan Kıpti 57 kişidir.

Tekirdağ merkezde bulunan Müslüman ahaliye ait 3989 numaralı nüfus defteri ile gayrimüslimlere ait 4007 (Rumlar) ve 4015 (Ermeni, Yahudi ve Hıristiyan Kıpti) nüfus defterleri birlikte değerlendirildiğinde 1831-1842 yılları arasında nüfus dağılımının aşağıdaki şekilde gerçekleştiği görülür.

Millet	Defter No	Son Güncelleme	Nüfus
Müslüman	3989	1831	2.838
Ermeni	4015	1838	2.836
Rum	4007	1838	1.870
Yahudi	4015	1842	259
Hıristiyan Kıpti	4015	1839	57
Toplam			7.860

1 BOA, NFS.d, nr. 4015, s. 45.

Son güncelleme tarihinde defterlerin sonuna eklenen yeni doğan ya da sonradan gelenlerin kaydedildikleri tarihler dikkate alınmıştır. Bu defterlere göre Tekirdağ merkezin toplam erkek nüfusu 7.860 kişidir. Müslümanlara ait nüfus defterinde meslekleri ya da gelir durumları ile ilgili bir bilgi bulunmadığı için ekonomik yapısı ile ilgili bir sonuca varmak mümkün değildir. Bu konuda temettüat defterleri daha kapsamlı bilgiler içermektedir.

Gayrimüslim nüfusun kayıtları içerisinde Hıristiyan Kıptiler hariç olmak üzere cizye miktarları hakkında bilgiler yer aldığından ekonomik gelir düzeyleri hakkında fikir edinebiliyoruz. Ermenilerin % 63'ü, Rumların % 49'u, Yahudilerin ise % 45 cizye mükellefidir. Alâ seviyesinde vergi ödeme oranı en yüksek olan % 18 ile Ermenilerdir. Rumlarda bu oran % 11, Yahudilerde ise % 10'dur. Cizye oranları ağırlıklı olarak evsat düzeyindedir. Rumlar % 80, Ermeniler % 69, Yahudiler % 64 düzeyinde evsat seviyesinde cizye ödemektedir. Muafiyet oranı en fazla olan Yahudilerdir. Bunda Yahudi tüccarların sahip olduğu Avrupa Berathlı vb. sebeplerle sahip oldukları ayrıcalıklar etkilidir.

Yukarıda izah edildiği gibi cizye vergisi ödemek için asgari 300 akçelik gelire sahip olması gerektiği dikkate alınır, cizye mükellefi gayrimüslim nüfusun Rumlarda % 9'u, Ermenilerde % 13'ü, Yahudilerde ise % 26'sı asgari 300 akçelik gelire sahiptir. Diğerleri ise evsat ve alâ düzeyinde vergi ödedikleri için daha üst düzey gelire sahiptir. Hıristiyan Kıptiler hariç, gayrimüslim nüfusun ödemesi gereken cizye miktarları şu şekildedir:

Milleti	Ednâ	Evsat	Alâ
Rumlar	101	882	120
Ermeniler	236	1221	322
Yahudiler	33	83	13
Toplam	370	2.186	455

En düşük orandan yukarıya doğru 15-30-60 esedi kuruş vergi ödendiği düşünüldüğünde Tekirdağ'da yukarıda belirtilen nüfus defterlerinde kayıtlı gayrimüslimlerden ednâ seviyesinde 5.550, evsat seviyesinde 65.580 ve alâ seviyesinde 27.300 kuruş olmak üzere, toplam 98.430 kuruş cizye geliri elde edilmektedir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında 1 okka ekmek (1.283 kg) fiyatı yörelere göre 1 ile 2 kuruş arasında değişiyordu¹. Ortalama ekmek fiyatını 1,5 kuruş olarak kabul edersek elde edilen 98.430 kuruşluk cizye miktarı 65.620 okka ekmek fiyatına denk gelir. Bu da yaklaşık olarak 84.190 kg ekmek demektir. Bugün ekmeğin kilogramı ortalama 4 TL olarak kabul edilirse gayrimüslimlerden elde edilen cizye miktarının bugünkü değeri 336.760 TL olarak hesaplanabilir. Bu verginin tahsil edildiği 3011 kişi olduğu dikkate alındığında vergi yükümlüsü kişi başına düşen vergi miktarı bugünkü para ile yaklaşık 112,00 TL olur. Bu da ülkemizde uygulanan asgari ücretin yaklaşık % 10'nuna tekabül eder. Verginin yıllık ödendiği düşünülürse oran oldukça düşüktür.

1 Şevket PAMUK, "Kuruş", *DİA*, XXVI, İstanbul 2002, 458-459.

3. Tekirdağ Kırsalında Nüfus Yapısı

Tekirdağ nüfus defterleri içerisinde 3990 ve 3991 numaralı nüfus defterleri Tekirdağ kırsalında Müslüman nüfusun kayıtlarını ihtiva etmektedir. Bu defterlere kayıtlı nüfusun bir bölümü köylerde, bir bölümü ise çiftliklerde yaşamaktadır. 3999 numaralı defterde ise önce Müslüman nüfus sonra da gayrimüslim nüfus kaydedilmiştir. 3990 numaralı deftere kayıtlı 1.284, 3991 numaralı deftere kayıtlı ise 1.457 kişi vardır. 3999 numaralı defterde 1.642 Müslüman, 669 gayrimüslim yer almaktadır. 3990 numaralı deftere kayıtlı kişiler arasında köylerde bulunan yabancılar, hizmetkârlar ve Müslüman Kıptiler de bulunmaktadır.

3.1. Tekirdağ'ın Kırsalında Müslüman Nüfus

Tekirdağ'ın köylerinde, çiftliklerde yaşayan yerli Müslüman ahali ile yabancı Müslümanlar aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

3.1.1. Tekirdağ'ın Köylerinde Yaşayan Müslüman Nüfus

Sıra No	Yerleşim yeri	Nüfus / Defter No		
		3990	3991	3999
1	Karaevli Köyü	27	42	60
2	Gazioğlu Köyü	21	38	44
3	Hüsünlü Köyü	-	50	45
4	Kayı Köyü	28	38	60
5	Kılağuzlu Köyü	2	-	-
6	Gündüzlü Köyü	12	39	51
7	Köpekli Köyü	10	15	16
8	Müsellem Köyü	29	38	38
9	Sırt Köyü	28	37	37
10	Yağcı Köyü	60	63	63
11	Osmanlı Köyü	33	36	40
12	Banarlı Köyü	28	29	29
13	Banarlı Köyü kıptileri	11	12	-
14	Karahalil Köyü	28	38	44
15	Fahrioğlu Köyü	31	36	44
16	Karabazergan Köyü	-	-	-
17	Ortaca Köyü	60	68	84
18	Doruk-i Karacamurad Köyü	37	39	44
19	Ahmedikli (Ahmed-i Güllü)	50	54	50
20	Timürlü Köyü	24	27	25
21	Hacıköy	23	27	28
22	Sekbanlı Köyü	38	42	44
23	Nusratlı Köyü	54	73	66
24	Banados Köyü	74	87	76
25	Oruçbegli Köyü	48	49	56
26	Avşar Köyü	33	32	29

27	Yazır Köyü	29	36	29
28	Yayabaşı Köyü	19	19	15
29	Karahisarlı Köyü	36	44	48
30	Aşağı Kılıçlı Köyü	30	30	31
31	Yukarı Kılıçlı Köyü	61	71	64
32	Göneçli Köyü	58	62	56
Toplam		1.022	1.271	1.316

3.1.2. Tekirdağ'ın Kırsalındaki Çiftliklerde Müslüman Nüfus

Sıra No	Yerleşim yeri	Nüfus/ Defter No		
		3990	3991	3999
1	Çiftlik-i Husunli	3	-	10
2	Köse İlyas Çiftliği	2	6	14
3	Doğancı Çiftliği	5	6	19
4	Kayı Çiftliği	2	2	8
5	Yerabsun Çiftliği	1	1	11
6	Kılağuzlu Çiftliği	11	18	15
7	Köpekli Köyü Abdülkerim Bey Çiftliği	4	5	20
8	Sırt Köyü çiftliği	5	9	16
9	Hace Aydın Çiftliği	3	6	18
10	Sarı İsmail Çiftliği	7	7	14
11	Çetme Çiftliği	15	22	32
12	Karacamurad Çiftliği	7	12	22
13	Osmanlı Çiftliği	3	6	6
14	Banarlı Çiftliği	9	12	20
15	Kara Bazergân Çiftliği	3	5	15
16	Karahalil Çiftliği	1	3	18
17	Timürlü Çiftliği	5	4	1
18	Bıyıklı Çiftliği	7	7	13
19	Nusratlı Çiftliği	2	9	-
20	Yayabaşı Çiftliği	10	12	23
21	Aşağı Kılıçlı Çiftliği	4	5	9
22	Gazioğlu Çiftliği (İbrahim Ağa)	-	6	-
23	Gazioğlu Köyündeki Diğer Çiftlik	-	2	-
24	Yağcı Çiftliği Küçük Çelebi Ağa	-	17	-
25	Ahmedikli Köyü Çiftliği	-	4	7
26	Yazır Çiftliği	-	-	2
TOPLAM		109	186	313

3.1.3. Tekirdağ'ın Köylerindeki Yabancı Müslümanlar

Sıra No	Yerleşim yeri	Nüfus		
		3990	3991	3999
1	Karaevli Köyü'ndeki yabancılar	15	-	-
2	Gazioğlu Köyü'ndeki yabancılar	35	-	-
3	Husunli Köyü'ndeki yabancılar	15	-	-
4	Kayı Köyü'ndeki yabancı hizmetkârlar	3	-	-
5	Gündüzlü Köyü'ndeki yabancılar	18	-	-
6	Köpekli Köyü'ndeki yabancılar	4	-	-
7	Müsellem Köyü'ndeki yabancılar	3	-	-
8	Sırt Köyü'ndeki yabancılar	5	-	-
9	Yağcı Çiftliğindeki yabancılar	8	-	-
10	Karahalil Çiftliği'ndeki yabancılar	8	-	-
11	Örence (Evrence?) Köyü'ndeki yabancılar	8	-	-
12	Doruk-i Karacamurad Köyü'ndeki yabancılar	2	-	-
13	Ahmedikli (Ahmed-i Güllü) Köyü'ndeki yabancılar	2	-	-
14	Nusrath Köyü'ndeki yabancılar	10	-	-
15	Banados Köyü'ndeki yabancılar	8	-	-
16	Yazır Köyü'ndeki yabancılar	3	-	-
17	Yazır Köyü'ndeki misafirler	4	-	-
18	Karahisarlı Köyü'ndeki yabancılar	2	-	-
TOPLAM		153		

Kırsalda yaşayan nüfusun genel dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Nüfus	Defter Numarası		
	3990	3991	3999
Köylerde	1.022	1.271	1.316
Çiftliklerde	109	186	313
Yabancılar	153	-	-
Toplam	1.284	1.457	1.629

3999 Numaralı nüfus defterine göre Müslümanların yaşlara göre dağılım oranları şu şekildedir:

Yaşları	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
Sayısı	358	309	368	264	166	95	50
% Oranı	22	19	23	16	10	6	3
Yaşları	70-79	80-89	90-99	110			
Sayısı	15	2	1	1			
% Oranı	1						

Karye-i Nusratlı nüfusuna kayıtlı 110 yaşında olan Rençber İsmail ibn-i Halil, üzerinde çalıştığımız Tekirdağ nüfus defterleri içerisinde Müslüman ve gayrimüslimler arasında en yaşlı kişi olarak tespit edilmiştir. Genel olarak nüfus elli yaş altında yoğunlaşmaktadır. Altmış yaş ve üzerinde kişi sayısı oldukça azdır.

Müslüman nüfus içerisinde önemli bir kısım rençberlik ve hizmetkârlıkla meşguldür. Hemen her köyde din görevlisi olan imamlar defterin ilk sırasına kaydedilmiştir. Çobanlık yapanlar sığırtaç¹ ve hergelec² olarak kaydedilmişlerdir.

1835 tarihli ve 4004 numaralı nüfus defteri de Tekirdağ'ın köylerinde Müslüman nüfusun kayıtlarını içermektedir. Bu deftere göre Yağcı, Osmanlı, Banarlı, Kara Halil, Sekbanlı, Fahrioğlu, Örence, Karaca Murat, Ahmed Güllü, Timurlu, Hacı Köy, Güneçli, Oruçbeyli, Nusratlı, Yukarı Kılıçlı, Aşağı Kılıçlı, Yazır, Ab-ı şor, Kara Hisarlı, Yayabaşı, Kayı, Kılağuzlu, Köpekli, Müsellem, Gündüzlü, Sırt, Karaevli, Gazioğlu, Hüsünlü ve Benadus köylerinde kayıtlı toplam 1.095 kişi bulunmaktadır. Sonradan ölüm, doğum ve diğer sebeplerle defterde güncellemeler yapılmıştır. Ölen 195 kişi kayıtlardan düşülürken, 39 kişi doğum nedeniyle, 41 kişi de dışarıdan Tekirdağ'ın çeşitli köyelerine gelip yerleştiği için defterlerin son bölümlerine kaydedilmişlerdir³.

3.2. Tekirdağ'ın Köyelerindeki Gayrimüslim Nüfus

Tekirdağ köyelerinde ve çiftliklerde Müslümanlar ve gayrimüslimler birlikte yaşadıkları gibi bazı köylerde sadece gayrimüslimler yaşamaktadır. Aşağıdaki tablolarda gayrimüslimlerin yaşadıkları köyelerdeki nüfusları gösterilmiştir.

Sıra No	Yerleşim yeri	Nüfus / Defter No		
		3991	3995 ⁴	3999
1	Karaevli Köyü	54	-	76
2	Gazioğlu Köyü	30	-	-
3	Hüsünlü Köyü	5	-	30
4	Kayı Köyü	21	-	32
5	Gündüzlü Köyü	8	-	6
6	Köpekli Köyü	4	-	5
7	Müsellem Köyü	-	-	1
8	Yağcı Köyü	7	-	12
9	Osmanlı Köyü	8	-	10
10	Banarlı Köyü	1	-	2
11	Karahalil Köyü	4	-	8
12	Fahrioğlu Köyü	7	-	11

1 Sığırtaç, büyük baş hayvan güden kimse, sığır çobanı (Bak. Büyük Türkçe Sözlük, TDK).

2 Hergelec, yaban atlarına bakan kimse, yabani at çobanı, sığır çobanı (Bak. Büyük Türkçe Sözlük, TDK).

3 BOA, NFS.d, nr. 4004, vr. 1-36.

4 BOA, NFS.d, nr. 39905, vr. 1-82.

RODOSTO'DAN SÜLEYMANPAŞA'YA TEKİRDAĞ

13	Karabazergan Köyü	-	-	-
14	Örence (Evrence?) Köyü	6	-	35
15	Doruk-i Karacamurad Köyü	-	-	6
16	Ahmedikli (Ahmed-i Güllü)	11	-	7
17	Hacıköy	6	-	11
18	Sekbanlı Köyü	9	-	5
19	Nusratlı Köyü	11	-	14
20	Banados Köyü	-	336	-
21	Oruçbegli Köyü	9	-	14
22	Karahisarlı Köyü	7	-	1
23	Aşağı Kılıçlı Köyü	-	-	4
24	Yukarı Kılıçlı Köyü	-	-	4
25	Göneçli Köyü	4	-	1
26	Naib Köyü	-	316	-
27	Cedid Köyü	-	346	-
28	Çanakçı Köyü	-	22	-
29	Kumbağı Köyü	-	610	-
30	Işıklar Köyü	-	1111	-
Toplam		212	2.641	295

3.2.1. Tekirdağ'ın Kırsalındaki Çiftliklerde Yaşayan Gayrimüslim Nüfus

Sıra No	Yerleşim Yeri	3991	3999
1	Çiftlik-i Husunli	15	1
2	Köse İlyas Çiftliği ve Değirmeni-Bahçesi	25	44
3	Refet Bey Çiftliği (Köse İlyas Köyünde)	10	-
4	Doğancı Çiftliği ve Bahçeleri	12	17
5	Kayı Çiftliği	7	11
6	Yerabsun Çiftliği	10	19
7	Kılağuzlu Çitliği	5	10
8	Köpekli Köyü Abdülkerim Bey Çiftliği	6	21
9	Sırt Köyü çiftliği	5	3
10	Hace Aydın Çiftliği	16	8
11	Sarı İsmail Çiftliği	7	6
12	Çetme Çiftliği	11	13
13	Karacamurad Çiftliği	10	15
14	Osmanlı Çiftliği	5	9
15	Banarlı Çiftliği	9	9
16	Kara Bazergân Çiftliği	7	8

17	Karahalil Çiftliği	13	32
18	Timürlü Çiftliği	7	3
19	Bıyıklı Çiftliği	10	4
20	Nusratlı Çiftliği ve Bahçesi	3	16
21	Yayabaşı Çiftliği ve Bahçesi	9	14
22	Aşağı Kılıçlı Çiftliği ve Haliloğlu Bahçesi	5	6
23*	Gazioğlu Çiftliği*	10	31
24	Gazioğlu Köyündeki Diğer Çiftlikler	8	46
25	Yağcı Çiftliği ve Bahçesi	24	11
26	Ahmedikli Köyü Çiftliği	-	7
27	Yazır Çiftliği ve Köydeki Diğer Çiftlik	15	5
28	Sekbanlı Köyü Çiftliği	-	8
TOPLAM		264	377

* 3991 ve 3999 numaralı defterlerde Müslümanlar ve Gayrimüslimler (Rumlar) birlikte kaydedilmiştir. 3995 numaralı defterde ise sadece Rumların yaşadığı altı köye ait nüfus kayıtları vardır. 3995 ve 3999 numaralı defter kayıtlarına göre Tekirdağ kırsalında ve köylerinde 3.313 Rum bulunmaktadır.

3999 numaralı defterde kayıtlı 664 Rum'un % 33'ü 20 yaş altı, % 48'i 20-40 yaş grubu, % 19'u ise 50 yaşın üzerindedir. % 55'inin cizye mükellefi olduğu Rumların % 96'sı evsat seviyesinde cizye ödemektedir. Rumlar arasında en yaygın yapılan iş hizmetkârlıktır. Yaklaşık % 38'i bu işle meşguldür. 3999 numaralı defterde kayıtlı Rum rençper sadece 5 kişi olup, bunlarda Köse İlyas Çiftliğinde bulunmaktadır. 16 Rum ortakçı olarak başkalarının tarlalarını ekmektedir. Sığırtmaç, öküzcü, hergeleci, tırmıkçı gibi işlerle meşgul olan az sayıda Rum tespit edilmiştir.

Tekirdağ kırsalında çiftliklerde ve köylerde yaşayan Müslüman ve gayrimüslimlerin oranları 3999 numaralı deftere göre aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

Yerleşim Yeri	Müslüman		Gayrimüslim		Toplam
	Nüfus	Oranı	Nüfus	Oranı	
Köyler	1.316	% 82	295	% 18	1.611
Çiftlikler	313	% 45	377	% 55	690
Toplam	1.629		672		2.301

Bu tabloya göre Müslüman ve gayrimüslim Rumların birlikte yaşadıkları köylerde ve çiftliklerde Müslüman nüfus oranı olarak daha yüksektir. Rumlar köylerde Müslümanlarla birlikte yaşamaktan ziyade, çiftliklerde yaşamayı tercih etmektedir. 3995 numaralı defterde kayıtlı Rum nüfus dikkate alındığında toplam (2.641+672=3.313) Tekirdağ kırsalında nüfusun 4.936 olduğu ortaya çıkar. Bu nüfusun % 59'u Rumlardan, % 41'i Müslümanlardan oluşur.

Tekirdağ kırsalında Rum nüfusun yaşadığı köylerle ilgili bir başka defter 1835 tarihli olup, nüfus bilgileri aşağıda gösterilmiştir. Bu defterdeki bilgilere göre toplam nüfus 3.051'dir. 3995 ve 3999 numaralı nüfus defterlerindeki verilerle kıyaslandığında Rum nüfusun düşük bir miktar azaldığı görülse de bu azalma kayıtlardaki güncellemelerle ilgili olabilir.

Rum nüfusun 1835 yılındaki cizye mükellefiyeti oranına bakıldığında, yaklaşık % 61'inin vergi ödemekle mükellef olduğu, bunlardan % 7'sinin alâ, % 79'unun evsat ve % 14'ünün ise edna düzeyinde vergi ödemekte oldukları anlaşılır.

Tekirdağ kırsalında gayrimüslim nüfus bizim incelediğimiz defterlere göre sadece Rumlardan oluşmaktadır. Ermeni, Yahudi ve Hıristiyan Kıptiler ise merkezde yaşamaktadır. Rumeli ve Tekirdağ genelinde Rum nüfus ile kıyaslandığında oranları oldukça düşük kalır.

Sonuç

1246-1264 tarihleri arasındaki nüfus defterlerine göre Tekirdağ merkez nüfus dağılımı şu şekilde gerçekleşmiştir.

Milleti	1246 1831	1254 1838	1255 1839	1258 1842	1260 1844	1261 1845	1264 1848
Müslüman	2.838 ¹	2.512 ²	-	-	-	-	-
Rum	-	1.870 ³	-	-	-	3.293 ⁴	2.096 ⁵
Ermeni	-	2.836 ⁶	-	-	3.112 ⁷	-	3.296 ⁸
Yahudi	-	-	-	259 ⁹	-	265 ¹⁰	284 ¹¹
Kıpti	-	-	57 ¹²	-	-	-	-

1260-1264 Yılları arasındaki nüfus defterleri üzerinde ayrıntılı bir çalışma yapmadığımız için nüfus oranlarında meydana gelen değişimle ilgili bir sonuç çıkarmak mümkün değildir. Sayımların başladığı 1830 yılından itibaren, Tekirdağ'a ait bütün nüfus defterlerinin incelenmesi ve bunları tamamlayan temettüat defterleriyle karşılaştırılması halinde Tekirdağ'ın 1830-1850 yılları arası demografik ve sosyo-ekonomik yapısı hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek mümkün olacaktır.

1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı Rumeli'de pek çok olumsuzluğa sebep olmuştur. Savaşın yarattığı sorunlardan birisi de yaşanan salgın hastalıklardır. Bu salgın hastalıkların başında veba, kolera, tifo, tifüs, dizanteri, sıtma ve uyuz gibi hastalıklar başta gel-

1 BOA, NFS.d, nr. 3989, s. 1-60.

2 BOA, NFS.d, nr. 4012, s. 1-33.

3 BOA, NFS.d, nr. 4007, s.1-52.

4 BOA, NFS.d, nr. 4019, s. 2-133.

5 BOA, NFS.d, nr. 4024, s. 2-177.

6 BOA, NFS.d, nr. 4015, s. 1-38.

7 BOA, NFS.d, nr. 4020, s.2-131.

8 BOA, NFS.d, nr. 4026, s. 2-131.

9 BOA, NFS.d, nr. 4015, s. 41-43.

10 BOA, NFS.d, nr. 4020, s. 132-143.

11 BOA, NFS.d, nr. 4027, s. 2-13.

12 BOA, NFS.d, nr. 4015, s. 45.

mektedir. Bu salgın hastalıklar yüzünden bir günde yüzlerce insan ölmüş ve çok sayıda hayvan telef olmuştur¹. Bu durum bölgenin demografik ve ekonomik yapısını olumsuz etkilemiştir. Fakat ilk sayımların bu olaylardan sonra yapılmış olması savaş öncesi ve sonrası hakkında bir değerlendirme yapmamıza imkân vermemiştir. Aynı bir çalışma ile savaş öncesi ve sonrası kıyaslaması ele alınarak bu savaşın Tekirdağ yöresi için etkileri ortaya konulabilir.

Konu üzerinde araştırmalar yapan uzmanlar tarafından 1830 sayımlarının çok da sağlıklı olmadığı kanaati ortaya konulmuştur. Sayımlarla ilgili talimatların yetersiz olması sayımı yapanların nasıl hareket edecekleri konusunda tereddütlere yol açmıştır. Bütün bunlara rağmen bu ilk sayımlar Osmanlı'da modern nüfus sayımının yolunu açmıştır.

1835'te Tekirdağ Nüfus Der-Kura-yı Seb'a-i Rum Defteridir²

Köy	Mahalle	Mevcut	Eklenen	Toplam	Alâ	Evsat	Edna	Ölen	Doğan	Muaf	Avrupa Berathı
Işıklar	Eyüblü (Apdili)	382	19	401	21	186	22	37	17	5	
	Manulaki	306	11	317	20	147	20	37	7	7	
	Kanil	252	9	261	11	144	17	12	9	3	1
	Şiru	230	13	243	11	173	28	15	13	2	1
Banados	Tolariyo	73	10	83	6	39	9	8	5	-	-
	Papa Yanaki	59	8	67	6	28	3	5	8	-	-
	Celali	69	10	79	2	35	5	12	9	-	-
	Papa Tıranrafil	137	17	154	5	62	15	10	13	-	1
Kumbağı	Papa Anastaş	132	3	135	4	58	15	19	3	2	-
	Fenafiroğlu	160	3	163	9	73	18	24	3	2	-
	Papa İstirati	131	6	137	11	57	11	18	6	3	-
	Tolaryo	219	13	232	14	103	22	38	12	3	-
Cedid		302	14	316	9	147	22	13	8	2	-
Naib		351	7	358	9	170	36	24	3	6	
Çanakçı		67	6	73	1	37	7	4	5	-	-
Köse İlyas		17	5	22	-	12	4	1	1		
Toplam		2.897	154	3.051	139	1.471	254	277	122	35	3

1 Tuğrul Özcan, "1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı Sırasında Yaşanan Sağlık Sorunları", 258-260.

2 BOA, NFS.d, nr. 4008, s. 1-111.

KAYNAKÇA

Tekirdağ Nüfus Defterleri

BOA, NFS.d, nr:

3988, 3989, 3990, 3991, 3993, 3995, 3998, 3999, 4000, 4001, 4002, 4003, 4004, 4005, 4006, 4007, 4008, 4009, 4010, 4011, 4012, 4013, 4014, 4015, 4016, 4017, 4018, 4019, 4020, 4022, 4023, 4024, 4025, 4026, 4027, 4034.

ATEŞ Hacer, "Tekirdağ", *DİA*, XL. İstanbul 2011, 359-362.

BEHAR Cem, *Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara 2011.

BOZKURT Nebi, "Nüfus", *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007, 293-294.

ÇAĞATAY Neşet, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, V. Sayı, Ankara 1947, 483-511.

ÇİMEN Adnan, *Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri*, Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 14/3, 2012, 183-216.

ERKAL Mehmet, "Cizye", *DİA*, VIII, İstanbul 1993, 42-45.

İNALCIK Halil, "Cizye (Osmanlılarda Cizye)" *DİA*, VIII, İstanbul 1993, 45-48.

KARAL Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Başbakanlık İstatistik Kurumu, Ankara 1997.

KOÇ Yunus, "Nüfus (Osmanlı Dönemi)", *DİA*, XXXIII, İstanbul 2007, 294-298.

ÖZCAN Tuğrul, "1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı Sırasında Yaşanan Sağlık Sorunları", *History Studies International Journal of History* (257-271), 2010. www.HistoryStudies.net/DergiPdf.

PAMUK Şevket, "Kuruş", *DİA*, XXVI, İstanbul 2002, 458-459.